HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ביצד [א]צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון ותוחבו לתוך פיו עד בית נקובתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר [ב]כמין בישול הוא זה אלא תולין חוצה לו [ג]אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא א"ר צדוק מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא: **גמ'** וניתי של מתכת [ד]איידי דחם מקצתו חם כולו וקמטוי מחמת השפוד ורחמנא אמר [1]צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר וניתי של דקל איידי דאית ליה שיבי מפיק מיא והוי כמבושל וניתי של תאנה איידי דמחלחל מפיק מיא והוה ליה כמבושל וניתי של אלון של חרוב ושל שקמה איידי דאית ביה קיטרי מפיק מיא של רמון נמי אית ביה קיטרי שיעי קיטרי ואבע"א בנבגא בר שתא דלית ביה קיטרי והא איכא בי פסקיה דמפיק לבי פסקיה לבר מתני' דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר כשם ששפוד של עץ אינו נשרף כך שפוד של מתכת אינו מרתיח אמרו לו זה חם מקצתו חם כולו וזה חם מקצתו אינו חם כולו: ונותן את כרעיו וכו': (א)תניא רבי ישמעאל קוריהו (ב)תוך תוך ר"ט קוריהו גדי מקולס ת"ר(ג) [ה]איזהו גדי מקולס דאסור לאכול בלילי פסח בזמן הזה כל שצלאו כולו כאחד נחתך ממנו אבר נשלק ממנו אבר אין זה גדי מקולס השתא יש לומר נחתך ממנו אבר דאף על גב דקא מטוי ליה בהדיה אמרת לא נשלק מיבעיא א"ר ששת ששלקו במחובר אמר רבה [ו]האי מולייתא שריא א"ל אביי והא קא בלע דמא א"ל כבולעה כך פולטה נימא מסייע ליה נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו מ"ט לאו משום דאמרינן כבולעו כך פולטו אמרי שאני התם כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל

מידב

ביצד צולין. שפוד של רמון. טעמא מפרש בגמרא: **ונותן את כרעיו כו'.** כדכתיב צלי אש ראשו על כרעיו וגו' כולו כאחד משמע: **כמין בישול הוא זה.** שמבשל בני מעיו בתוכו כמו בתוך הקדירה: **תולין חוצה לו.** תוחבן בשפוד למעלה מפיו של טלה: **לא על השפוד.** של ברזל כדמפרש בגמ' שהמתכת כשמתחמם מקצתו מתחמם כולו ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו שהפנימי מתחמם ע"י קצתו החיצון והוה ליה פסח צלי מחמת דבר אחר ורחמנא אמר צלי אש: **אסכלא.** גראיל"ש בלע"ז. וכולה חד טעמא: **גמ' שיבי.** קנלי"ר שעשוי שורות שורות: **מחלחל.** כעץ של ערבה ושל אגוז שיש להן מוח מבפנים: **אלון.** יושנ"א שהוא קשה: **איידי דאית בהו קיטרי.** ובעי למישעינהו בסכינא מפיק מיא דרך מקום חתך הסכין והוה ליה פסח מבושל: **שיעי קיטריה.** ואין צריך להעביר סכין עליהם: **בנבגא בר שתא.** נטיעה בת שנתה: **והא איכא בי פיסקי.** ראש השפוד שהוא מקום חתך ומוציא מים: **דמפיק לבי פיסקי לבר.** חוץ לפי הפסח דאי מפקי מיא לא עיילי לפסח: **כשם ששפוד של עץ.** כשתולין אותו בתנור ומכוסה בטלה אין מה שבתוך הטלה נשרף שהטלה מגין עליו כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך הטלה מרתיח מחמת חום מקצתו היוצא חוץ לטלה: **אמרו לו.** אע"פ שאין פנימי של עץ נשרף אבל פנימי של מתכת מרתיח שזה של עץ חם מקצתו לא חם כולו והוה ליה צלי אש וזה של מתכת חם מקצתו חם כולו ואפילו מה שמכוסה ממנו הלכך הו"ל צלי שפוד: **רבי ישמעאל קוריהו תוך תוך.** דנותן לתוכו ס"ל וכשמרתיחין ומתבשלין בתוכו נשמע קול רתיחתן תוך תוך כקול הסיר. ל"א כתב בספרים ישנים תכבר לשון תוך ובר כלומר ממולא מבפנים ונראה מבחוץ כעין שממלאין גדיין ותרנגולין שלנו ודוגמא גבי אביגיל (שמואל א כה) חמש צאן עשויות ומתרגמינן חמש עאן תכברנין משם רבינו קלונימוס: **מקולס.** לשון כובע נחשת דמתרגמינן קולסא דנחשא (שם יז) [ט]דסבירא ליה תולין למעלה בראשו ונראים ככובע נחשת על ראש גבור: **איזה גדי מקולס.** דתנן בפרק מקום שנהגו (לעיל נג.) שאסור לאכול צלי בערבי[ד] פסחים בזמן הזה במקום שלא נהגו: **כאחד.** דדמי לפסח ונראה כאוכל קדשים [ה]בחוצה לארץ: **נשלק מיבעיא.** קס"ד דנחתך והדר נשלק ומשעה שחתכו קודם צלייתו תו לא הוי מקולס: **האי מולייתא.** אינפלדור"א בלע"ז כמו שאנו ממלאין הטלאין והתרנגולין בין בשר לעצמות: **שריא.** [ו]ואפילו לא בישלו את הבשר שנותנים לתוכו מותר ואפילו מלחו כמליחת צלי דאי במליחה כל צורך לקדירה פשיטא: **והא קא בלע.** הטלה דם היוצא מן הבשר הכנוס בתוכו: **פולטו.** לחוץ ושואבו חום האור:

מידב

ביצד צולין. ותוחבו לתוך פיו (א). [א]אומר ר"י מ"ה תוחבו דרך פיו לפי שנותן הגם שבשפוד למטה [ב] כדי שלא יפול הפסח ואז הוי בית השחיטה למטה וקדייב דמא דרך שם: **נחתך ממנו אבר אין זה מקולס.** נראה לריב"א דמצוה לקלסו אבל משום הכי לא מיפסיל מדאמר לקמן בפרק האשה (דף פח:) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן ופריך והא איכא חד דלא נפיק ומשני משום דלא אפשר דהיכי נעביד נייתי כל חד וניתנו אי דידי בעל מום הוה להוי האי פסח ואי לא להוי שלמים הא איכא חזה ושוק ופריך וניתי כל חד כהן בהדיה והשתא איך יעשו כן והא חזה ושוק דאסורים לזרים אי אפשר לצלותן עם הפסח וצריך לחותכן ולא הוי מקולס אלא משום הכי אין נפסל וכן תנא לקמן (דף עה.) חתכו ונתנו על גבי גחלים רבי אומר אומר אני שזה צלי אש משמע חתכו לגמרי מיהו רש"י פירש לקמן חתכו שלא הבדילו אלא (ב) נירמו בשנים ושלשה מקומות[ג]: **האי מולייתא שריא.** פי' בקונטרס אע"פ שלא מלחו אלא לצלי [ד]ולר"ת נראה דלצלי לא בעי מליחה כלל דלא מיבעיא כשנצלה הבשר יפה יפה ונפלט כל הדם דשרי דיותר מפליט ע"י האש מע"י המלח דמעשים בכל יום שמבשלים כבד אחר צלייתו אע"פ שמחמירים לבשלו אחר מליחתו אלא אפילו לא נצלה כל צורכו דלא נפלט כל הדם מותר אע"ג דאמרינן בפ"ק דכריתות (דף ד: ודף כב.) דאיכא לאו בדם האברים ה"מ דוקא כשפירש אבל כל זמן שלא פירש ולא יצא לחוץ שרי כדמוכח בפ' מפנין (שבת דף קכח.) (ג) דבשר טפל מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא אלמא יכול לאוכלו בלא מליחה ועוד דאמר בפ' כל הבשר (חולין דף קיא.) דכבד אחר שחלטוהו ברותחין או בחלא מותר לבשלו לפי שמצמיתין הדם בתוכו ואין מניחין אותו לפלוט דקאמר התם רב הונא חלטי ליה בחלא ורב נחמן חלטי ליה ברותחין סבר רב פפא קמיה דרבא למימר חלייה אסור אמר ליה אי חלייה אסור איהו נמי אסור דכי היכי דפליט הדר בלע אלא ודאי חלייה נמי שרי דמצמית הדם ואין מניחו לפלוט ואפ"ה שרי באכילה ואין לאסור צלי שלא נמלח ולא נצלה כל צורכו משום שמחמת האש הדם נפרש מבפנים מצד זה לצד זה דמה שיוצא לחוץ משרק שריק ומה שנשאר בפנים אע"פ שפירש מצד זה לצד זה לא הוי כדם האברים שפירש דהא איכא מאן דאסר במסכת חולין (דף קיב.) לאכול ככר שחתך עליה בשר מפני דם הבשר שנכנס לתוכו ואפילו הכי משמע דבשר עצמו מותר אע"פ שלא יצא כל דמו ודבר תימה הוא לרש"י מה מועלת מליחה לצלי דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה אלא ודאי לא בעי מליחה כלל וכן קבל ר"י מר"ת ובהקומץ רבה (מנחות כא.) גבי מליחת קדשים דקאמר כיצד (ד) עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו ויש דגרס בתר הכי אמר אביי וכן לצלי לא גרס לצלי אלא וכן לקדירה וכן כתוב ברוב ספרים והא דאמר בפרק קמא דביצה (יא.) ושוין שמולחין עליו בשר לצלי לאו משום דבעי מליחה אלא שמנהג למולחו והא דאמר בכל הבשר (חולין קיג.) רב ששת מלח גרמא גרמא תרי מ"ט לא משום דפריש מהאי ובלע האי חד נמי פריש מהאי גיסא ובלע האי גיסא דקאמר היינו שפירש לגמרי לחוץ אבל מבפנים שרי כדפרישית: **כבולען כך פולטו.** בפ' כל הבשר (חולין קיא.) (ה) שרי כבדא עילויה בישרא בדיעבד משום דדם מישרק שריק[ה] התם לא שייך להזכיר כלל טעם של כבולעו כך פולטו[ו] שהדם נופל שם מבחוץ ושריק ואינו נבלע ומטעם כבולעו כך פולטו נמי לא הויא שריא התם גבי כבד אלא בדיעבד ואע"ג דהא למישרי הכא גבי פסח לכתחלה אע"ג דבני מעיו בתוכו ואיכא נמי כבד גבי פסח לא רצו להחמיר משום דכתיב (שמות יב) ראשו על כרעיו ועל קרבו ואפילו מאן דאסר בכבדא עילויה בישרא לא קשה ליה מתניתין דפסח דמדרבנן אסר ובפסח לא החמירו אי נמי הוא יעמיד כגון שמלח בני מעים מליחה גמורה דאפילו לקדירה מתירו ר"ת על ידי מליחה ואפילו לפי מנהג העולם שאין מבשלים כבד על ידי שום מליחה[ז] מכל מקום כיון דנמלח כמליחת קדירה נתמעט דמו ולא אסר טפי משאר בשר שלא נמלח דבשרא על גבי בשרא שרי לכתחלה לכולי עלמא ויש ללמוד היתר במולייתא אפילו נמלח בשר החיצון ושהה כדי מליחה והפנימי לא נמלח מדמייתי ראיה מטפילת בר גוזלא דשרי מטעם כבולעו כך פולטו אע"פ שמעשים בכל יום שאוסרים בשר שנפל בציר ומלח שנפלט ואין מותר אפילו בצלי[ח] ועדיפא מינה היה אוסר ר"ת תרנגולת שנמלחה בקערה אף על פי שלא שהתה שם שיעור צלייה ולא פלטה אפילו חצי דמה ואסרה לאוכלה צלי משום דלא מפליג רבא[ט] גבי אין מולחין בשר אלא בכלי מנוקב בין שהה הרבה לשהה מעט:

שאני

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה י:
ב ג ד שם הלכה ט:
ג ה מיי' פ"ח מהל' מלה הל' יא סמג עשין מא טוש"ע א"ח סימן תעו סעיף א:
ד ו מיי' פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכ' יז סמג לאוין קלז טור ש"ע י"ד סי' עז ס"א [רב אלפס חולין פ"ז דף רל: וכן הרא"ש שם סי' י"ג]:

◆

לעזי רש"י

גראיל"ש [גרדי"ל]. אסכלה.
קניל"ר. לחרוץ.
יושנ"א [איישנ"א]. אלון.
אינפלידור"א. בשר למילוי (בבצק או כדומה).

◆

רבינו חננאל

כיצד צולין את הפסח. שפוד של רמון כו' ואקשינן למה אינו צולהו בשיפוד של מתכת. ושנינן דאיידי דחם מקצתו חם כולו, וכיון שנתחמם ראש השפוד הנתון באש מתחמם השפוד כולו המשוקע בבשר ונמצא חמום השפוד צולה בשר הפסח, ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי ברזל. ושפוד של דקל **אית ליה שיבי** כגון שאיבה ומפקי מיא. **ותאינה איידי דמחלחלא** מפקי מיא. והאלון והחרוב והשקמה הני כולהו אית בהו קטרי, מקום שצומחין ומגדלין אמירין ונצרים וכשחותכין אותן אותו מקום חתך מפקי מיא, וכיון דמפקי מיא על הבשר הוה ליה כמבושל לפיכך אין עושין מהן שפוד לצלות בו הפסח. רמון אע"ג דאית ביה קטרי שיעי, כלומר סתומין הן ומקום חיתוכו והוא ראשו שפולט מים מוציאו חוץ לבשר. **ירושלמי** כל העצים יבשים מבחוץ ואין יבשים מבפנים ורמון יבש מבחוץ ויבש מבפנים. **ורבי יהודה** דמכשיר בשפוד של מתכות אוקימנא למתני' דלא כותיה.

מתני' נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו. תניא ר' ישמעאל קוריהו תוך בר. כלומר נותן כרעיו שהן מבחוץ לתוכו. ר' טרפון קורהו גדי מקולס. **ת"ר איזהו גדי מקולס** פי' שאסור לאכלו בלילי פסחים בזמן הזה. דתנן ביום טוב פ"ב ועושין גדי מקולס בלילי פסחים בזמן הזה וחכמים אוסרים והלכתא כחכמים. גדי מקולס כל שצלאו כולו כאחד, אבל אם נחתך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה מקולס. ואוקימנא נחתך ממנו אבר נחתך ונתפרק האבר מן הגדי ממש אינו גרי מקולס. ונשלק דקתני שלא נחתך האבר אלא היה צולהו ושפת קדרה בצדו ונתן ירך הגדי כמות שהוא בלא חתיכה בתוך הקדרה ונתבשלה, אין זה גדי מקולס ומותר בזמן הזה. **אמר רבה מליתא שריא.** פי' מליתא עוף או כבש מלא בשר בתוכו ונצלה בתוכו. **ואמר אביי כבולעה כך פולטה** כלומר כשם שבולע מן הבשר שבתוך העוף או שבתוך הכבש כך פולטו בולעו מבפנים ופולטו מבחוץ. וקיימא לן דהא מליאתה בצלייה היא, דהא בענין הפסח קתני לה, אבל בבישול או בשליקה לא. ואתינן לסיועיה ממתני' דתני נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו. ודחינן שאני התם כיון דמחלחל בית השחיטה מידב דאיב ולא בלע.

מסורת הש"ס

א) מכילתא בא פרשה ו, ב) [ברכות לט. עירובין כט.], ג) [תוספתא' ביצה פ"ב הי"א], ד) [בלילי], ה) [כאוכל קדשים בחוץ כל"ע ע' תוי"ט פרק ד' מ"ד], ו) ס"א שריא ואפילו לא מלחו את הבשר שנותנים לתוכ' אלא כמליחת צלי. ח"מ, ז) [בחולין קיג. ושם איתא שמולחין],

◆

תורה אור השלם

1. וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: שמות יב ח

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כיצד צולין וכו' לתוך פיו נ"ב נראה דאף למאי דאסיק אדעתיה מקמי דמשני דשאני בית השחיטה מידב דייבי נמי צריך לומר תוחבו דרך פיו כו' דאם היה [תוחבו דרך נקובתו אין] הדם יוצא מהמזרקים כיון דלא הוי בית השחיטה למטה דם נשאר שם ממזרקים שנחתכו בשחיטה: **(ב)** בד"ה נחתך וכו' שלא הבדילו אלא חתכו בשנים ושלשה מקומות למהר צלייתו הס"ד: **(ג)** ד"ה האי וכו' דבשר תפל מותר וכו': **(ד)** שם כיצד הוא עושה מביא: **(ה)** ד"ה כבולעו וכו' שרינן כבדא:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מקולס דס"ל תולין. עי' רש"י לעיל נג. ד"ה מקולסין וביצה כב: ברש"י ד"ה מקולס:

◆

מוסף רש"י

תוך תוך. שמבושל יפה ונצמתק כולו עד שנימוח וכשהוא רותח דומה כמשמיע קול זה תוך תוך (ערובין כט. וכעי"ז ברכות לט. וראה רש"י שמואל א כה יח). **ר"ט קורידהו גדי מקולס.** לפי שתולה כרעיו חוצה לו בצדו כנושא כלי זינו בצדו, כובע נחושת בגלית (ש"א יז) תרגומו קולסא דנחשא (לעיל נג.).

◆

מוסף תוספות

א. בירושלמי משמע דדוקא הוא. תוס' שאנץ. ב. כשזוקף השפוד בתנור. שם. ג. משמע הא אם הבדילו פסול. שם. ד. משמע דלצלי בעי מליחה מיהא קצת. שם. ה. ואמאי לא שרינא אפי' לכתחילה משום כבולעו כך פולטו וכו' וי"ל. שם. ו. כיון שאין הדם חוזר ונבלע. שם. ז. אתי שפיר דלשתרי הכא במליחה גמורה ד. שם. ח. משום פליטת ציר. שם.